

מראי מקומות, שיעור מאת הג"ר מאיר קפלן שליט"א

יבמות יג: בענין לאו דלא תתגודדו

1. גמ' יבמות יג:, וז"ל,

"תנן התם מגילה נקראת באחד עשר ובשנים עשר ובשלשה עשר ובארבעה עשר ובחמשה עשר לא פחות ולא יותר, אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן איקרי כאן לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות, האי לא תתגודדו מיבעי ליה לגופיה דאמר רחמנא לא תעשו חבורה על מת אם כן לימא קרא לא תגודדו מאי תתגודדו שמע מינה להכי הוא דאתא ואימא כוליה להכי הוא דאתא אם כן לימא קרא לא תגודדו מאי לא תתגודדו שמע מינה תרתי.

אמר ליה עד כאן לא שנית מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין, אמר ליה אמינא לך אנא איסורא דאמר רב שמן בר אבא אמר רבי יוחנן לקיים את ימי הפורים בזמניהם זמנים הרבה תיקנו להם חכמים ואת אמרת לי מנהגא, והתם לאו איסורא הויא והתנן (בלילה) [הלילה] בית שמאי אוסרין ובית הלל מתירין אמר ליה התם הרוואה אומר מלאכה הוא דלית ליה, והא בית שמאי מתירין מי סברת עשו בית שמאי אומרים כדבריהם לא עשו בית שמאי אומרים כדבריהם ורבי יוחנן אמר עשו ועשו.

ובפלוגתא [דרב ושמואל] דרב אומר לא עשו בית שמאי אומרים כדבריהם ושמואל אמר עשו ועשו, אימת אילימא קודם בת קול מאי טעמא דמ"ד לא עשו ואלא לאחר בת קול מאי טעמא דמ"ד עשו, אי בעית אימא קודם בת קול ואי בעית אימא לאחר בת קול אי בעית

אימא קודם בת קול וכגון דבית הלל רובא למ"ד לא עשו דהא בית הלל רובא ומ"ד עשו כי אזלינן בתר רובא היכא דכי הדדי נינהו הכא בית שמאי מחדדי טפי ואי בעית אימא לאחר בת קול מ"ד לא עשו דהא נפקא בת קול.

ומ"ד עשו רבי יהושע היא דאמר אין משגיחין בבית קול ומ"ד עשו קרינן כאן לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות אמר אביי כי אמרינן לא תתגודדו כגון שתי בתי דינים בעיר אחת הללו מורים כדברי בית שמאי אומרים והללו מורים כדברי בית הלל אבל שתי בתי דינים בשתי עיירות לית לן בה, אמר ליה רבא והא בית שמאי אומרים ובית הלל כשתי בתי דינים בעיר אחת דמי אלא אמר רבא כי אמרינן לא תתגודדו כגון ב"ד בעיר אחת פלג מורין כדברי בית שמאי אומרים ופלג מורין כדברי בית הלל אבל שתי בתי דינים בעיר אחת לית לן בה, תא שמע במקומו של רבי אליעזר היו כורתים עצים לעשות פחמים בשבת לעשות ברזל במקומו של ר' יוסי הגלילי היו אוכלים בשר עוף בחלב במקומו של רבי אליעזר אין במקומו של רבי עקיבא לא דתניא כלל אמר רבי עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש אין דוחה את השבת, והאי מאי תיובתא מקומות מקומות שאני ודקארי לה מאי קארי לה ס"ד אמינא משום חומרא דשבת כמקום אחד דמי קא משמע לן."

ורש"י שם, וז"ל, "לא תעשו אגודות אגודות. דנראה כנוהגין ב' תורות כשקורין כפרים את המגילה ביום כניסה ועיירות גדולות בי"ד ומוקפין חומה בט"ו:

לא שנית ע"כ מקום שנהגו כו. היה לך להשיב תשובה זו: **אמינא לך אנא איסורא.** דאסרי להו רבנן לבני ארביסר דאי בעו למיקרא בחמיסר לא מצו וכן בני ט"ו בי"ד ודמיא לשתי תורות: **ואת אמרת לי מנהגא.** דהתם לכ"ע שרי ומיהו באתרא דאחמור לא ישנה את דרכו מפני המחלוקת: **ופרכינן והתם איסורא ליכא.** בתמיה: **והא קתני התם בלילה.** בליל בדיקת חמץ ב"ש אוסרים וב"ה מתירים לעשות מלאכה ואיכא דעבדי כב"ה ואיכא דעבדי כבית שמאי והרי כאן אגודות: **א"ל התם.** לא דמי לשתי תורות דהרוואה את זה שאין עושה מלאכה אומר דאין לו מה לעשות:"

ותוס' שם יד. ד"ה כי אמרינן, וז"ל, "וא"ת מה תירץ ממגילה דבעיר אחת היו קורין לבני העיר בי"ד ולבני כפרים היו מקדימים ליום הכניסה, ואומר הרב רבי חיים דבני כפרים היו קורין בעירם כדמוכח בירושלמי והשתא הוו שתי בתי דינים בב' עיירות דבכי האי גוונא לא שייך לא תתגודדו אפילו לאביי והא דקרי ליה יום הכניסה לפי שבעירם היו מתאספים לבא לבית הכנסת בשני ובחמישי לקרות התורה, וכן נראה

דאמר בירושלמי דבן עיר אין מוציא בן כרך דכל שאין מחויב בדבר אין מוציא אחרים ידי חובתם וכיון שבני הכפרים היו בקיאים לקרות ודאי היו קורין בעירם.

2. **רמב"ם פרק י"ב מהלכות עבודת כוכבים הלכה י"ד**, וז"ל, "ובכלל אזהרה זה שלא יהיו שני בתי דינין בעיר אחת זה נוהג כמנהג זה וזה נוהג כמנהג אחר שדבר זה גורם למחלוקות גדולות שנאמר לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות."

וכסף משנה שם, וז"ל, "ובכלל אזהרה זו וכו'. סוף פ"ק דיבמות (דף י"ג:). ואם תאמר היאך פסק כאביי ודלא כרבא, ושמא י"ל דלא אמרו הלכה כרבא אלא היכא דפליגי אליבא דנפשיהו ולא היכא דפליגי אליבא דמ"ד עיין שם ודו"ק. וה"ר דוד כהן בתשובה נדחק בפירוש לשון רבינו שר"ל שכשיש בעיר חילוק מנהגים שחלק מהם נוהגים מנהג זה וחלק מהם נוהגים מנהג אחר שבוה הדבר נעשים שני בתי דינים אבל אינם שתי בתי דינים ממש בכל דבר ובכל ענין, ואפשר שלזה דקדק בלשונו ולא כתב ששני בתי דינין בעיר אחת לא יהיו נוהגים זה שלא כמנהג זה אל כתב שלא יהיו שני בתי דינין בעיר אחת, פירוש שכמה שנוהגים שני מנהגים הם שני בתי דינין, ואפשר נמי שנפל טעות בספרים והגירסא הנכונה היא שלא יהיו כשני בתי דינין והסופרים חסרו הכ"ף, עכ"ל."

3. **קרו אורה יבמות דף יג: ד"ה מגילה נקראת.**

ורבי' כדכריהם הא יחידים הם ולא תולי בתר רבא - ולאשר לומר דבעי לאוקמי מ"ד פשו אפי' אליבא דר"ל דס"ל דליכא לא התגודדו בשתי ארצות היכא דחד או רובא - מש"ה קאמר דמחדדי טפי ואי קאין - ומ"ד לא פשו פ"כ כר"ל ס"ל דליכא בזה לא התגודדו - ו"ל דבזה מתקין שי האיבעית חימא דלקמא קאמר דרב ושמואל ס"ל כר"ל דליכא לא התגודדו ואיבעית חימא דהרע קאמר דרב ושמואל ס"ל כר"י דלין כון לא התגודדו - ומ"ד לא פשו הוא משום דת קול ומ"ד פשו דלין משניחין צבוק קול - אבל משום לא התגודדו לא היישיק - ולהאי ליטא הוא דפריך הש"ס ומ"ד פשו קריק כון לא התגודדו - ונהי דלין משניחין צבוק קול מ"מ או לכו למיזל בתר רובא משו' לא התגודדו ומש"ה אביי כי אמרין כו' כון שתי בתי דינים צפיר אחת הללו מוריס טו' - ופריך ליה רבא וזהו ב"ס וב"ה כו' בתי דינים צפיר אחת דמי - ו"ל לאבוי דהארות לאחריס אסור אפי' ב' בתי דינים צפיר אחת וב"ס עלמן פשו כדכריהם אבל לא סורו לאחריס משום דפיקר מחלוקת הוא בין השם אבל לא בין ה"ח עלמן ורבא לא ס"ל לחלק בהכי - ועי' ברשב"א ז"ל שפי' הא דאמר ר"י פשו פשו היינו שפשו הם עלמן ואורו לאחריס לעשות - והרמב"ם ז"ל פסק כאבוי דאפי' ב' בתי דינים צפיר אחת אסורין - וכתבו האפרשים דפסק כמ"ד לא פשו ב"ס כדכריהם - ולפמ"ש חין טרך לזה - דאבוי קפיד אהרואה לעם שיהיו שוין מפני המחלוקת - ופ"ש מש"כ דלמאי דאפי' אבוי ורבא דפיקר לא התגודדו הוא צמקס אחד הוא מספס שלא יבאו לידי מחלוקת אפשר ליטב קושיא החוס' ממנילה דהתם לא שייכא מחלוקת דקדימה הכפרים לטובה כריס תיקנו להם - ובאמת מסזבר לומר כן דפיקר איסורא דלא התגודדו הוא בארואה לעם - דהא מלינו צממה מקומות דח"ח ובעל נפש מחמיר פל עלמו - ופ"כ להאיג ח"פ באיזה חומרא חין כון איסורא - והיינו דקאמר רבא לאבוי וזהו ב"ס וב"ה כו' בתי דינים - כיון דלכל אחד היה תלמידים רבים וזה טוב כדברי ב"ס וזה טוב כדברי ב"ה או דומיא דב' בתי דינים אפי' דלא פשו אלא לעלמן - ומש"ה ס"ל לרבא דכל שיש ב' בתי דינים מפורסמים חין כון חשש מחלוקת :

מגילה מקראת ט' איקרי כון לא התגודדו לא חששו. אצוחה - וגרואה מדברי רש"י ז"ל. דפיקר ספירא הוא. מכריס ועיירות דאלו קורין צ"ד ואלו ב"ס - וכן כתב הרשב"א ז"ל דחס הכיפה דכפרים בכלל מנהגא הוא ולא ח"כ דבמגילה נאמר כ"ס בפשתה לפריס היה יום מנוחה צ"ד ובמקומים ב"ס מ"מ לא היה להם לכה"כ לחקן ימים מחולקים כדי שלא ישאו אגודות אגודות - וס"ל לר"ל דאפילו צב' מקומות או בכלל לא התגודדו - וגרואה דר"ל ס"ל דעפמא דלא התגודדו הוא משום שלא יאמרו שיש ח"י שתי תורות - ומש"ה השיב לר"י. אחימא לך אנה איסורא וזהו אמרת לי מנהגא דבמנהגא ליכא חשש דשתי תורות - ולפי האי טעמא אפילו בשתי מקומות שייך איסורא דלא התגודדו - ור"י ס"ל דהטעם הוא מפני המחלוקת - מש"ה פריך ליה ממקום שכתבו דמנהגא נמי שייך מפני המחלוקת - ומזה הוכיח דבשתי מקומות לא שייך לא התגודדו - דלין כון חשש מפני המחלוקת - וכן כתב הרמב"ם ז"ל דהטעם הוא מפני המחלוקת - וכי שפי ליה ר"ל לחלק בין איסורא למנהגא חזר והשיב לו מהא דתק הלילה ב"ס אסורין וזהו דלא פריך ליה מרישא דמתניחין התם דתק וחמרים אומרים ציהורה היו עושין וצביל לא היו עושין דאיסורא קאמרי י"ל דבאמת סמך חרישא דמתניחין אלא דמהא דב"ס אסורין מוכח דמתניחין איסורא קאמר - כדאיחא צפמחים צפ' מקום שכתבו - וא"כ בזה הא דמשני התם הרואה אומר מלמדה הוא דלית ליה - ולא קאמר דלא פשו ב"ס כדכריהם כמו שהקשה המה"ב משום דמרישא קפריך מיהודה וגליל - ויש לדקדק לר"ל מאי חירי' דקאמר לא פשו ב"ס כדכריהם הא בכל היכא דפליגי תנאי פ"כ נמי ז"ל דחד לא פשה כדבריו משום לא התגודדו - ו"ל חודאי חי פליגי יחד ויחד זה עשה כדבריו זה עשה כדבריו - אבל היכא דליעא אחת או רובא בזה קאמר ר"ל דהמיעוס לא יעשה כדבריו משום לא התגודדו - והיינו דקאמר לא פשו ב"ס כדכריהם משום דב"ה או רובא וכלמסקין צממא - והיינו דפריקן לקמן מהא דבמקומו של ר"א כו' - משום דרבך דפליגי ח"כ או רובא - ויש ליטב פ"ז מה שהקשו החוס' ז"ל מהאל שביצא שולחו לעזרה וחזרו עליו תלמידי ב"ס משום דבמחלוקת של סמיכה הלל ושמיא עלמן נחלקו ויחידים היו וכ"כ פשה דבריו - וגם מחלוקת יגה הוא מן הוונת - ולקמן אמרין צממא דמ"ד פשו כי חילוק בתר רובא היכא דכי הדדי ניטא - אבל הכא ב"ס מחדדי טפי משמע דחי לא או מחדדי לכ"פ לא או עושן כדכריהם ואי תולי בתר רובא - וא"כ קשה אחת פשה ר"ל

4. רמ"א או"ח סימן תצ"ג סעיף ג', וז"ל, "ולא ינהגו בעיר אחת מקצת מנהג זה ומקצת מנהג זה, משום לא תתגודדו (דברים יד, א)".

5. מגן אברהם שם סק"ו, וז"ל,

"מקצת. פירוש שמקצת בני אדם לא ינהגו כך ומקצת כך דהוי לא תתגודדו:

ויען כי דין זה לא נתבאר כ"כ בפוסקים אציגה לפניך הסוגיא ביבמות דף י"ג ע"ב וז"ל, מגילה נקראת בי"א בי"ב וכו' ומסיק דדוקא בי"ד אי בעיר אי פלג מורין כך ופלג מורין כך הוי לא תתגודדו אבל שני בי"ד בעיר אי אלו עושין כך ואלו עושין כך לא הוי לא תתגודדו ע"כ, וא"כ למדנו מזה דדבר שאינו אלא מנהג לא אמרי' בי' לא תתגודדו ובדבר שהוא אסור אף שהוא מצד מנהג שייך לא תתגודדו ובדבר שיש לתלות שאין מתכוין לאיסור כגון מלאכה אין בו משום לא תתגודדו, וא"כ גבי תספורת נמי י"ל הרואה או שאין רצונו לספר עצמו.

מיהו י"ל דלהמסקנ' בכל דבר שייך לא תתגודדו בב"ד אי בעיר אי וכ"מ בפסחים ריש דף י"ד בתוס' שכתבו שבירושלים ראוי לנהוג איסור מלאכה בע"פ לפי שמתקבצין שם ממקומות אחרים עכ"ל וקשה מה בכך אלא כוונתם כיון שהאחרים נוהגים איסור והם ינהגו היתר הוי כמו לא תתגודדו, וכ"מ ברי"ף ורא"ש שלא כתבו אלא המסקנא לבד.

וכתב הרא"ש ובמגילה אע"פ שקורין לבני העיר בי"ד ומקדימין לבני הכפרים והוי כמו בי"ד אחי בעיר אי פלג מורין כב"ש ופלג מורין כב"ה לא קרינן ביה לא תתגודדו כיון דלא

עבדי הכי משום פלוגתא אלא שהמקום גורם ואם היה בן מקום זה הולך למקום אחר היה עושה כמותו לא מיחזי כבי' תורות ועי"ל דמגילה הוי כבי' בי"ד בעיר אי שבני הכרכים לא היו קוראים לבני הכפרים אלא בני הכפרים קוראין לעצמן בכרכים עכ"ל, וברמזים כתוב וז"ל ודבר התלוי במנהג המקומות שבמקום זה נהגו כך ובמקום זה נהגו כך אפי' נתקבצו בני ב' המקומות במקום אי ועשה כל אי' כמנהג מקומו ל"ל בה עכ"ל, נ"ל דס"ל אפי' הם בי"ד אי' כתי' הראשון שכתב הרא"ש.

ונ"ל דוקא במנהג הדומה למגילה דמגילה הכרכים ג"כ ס"ל שהכפרים מחוייבים לקרות קודם, וה"ה דרך משל שבמדינות פולין נוהגים להתענות ולומר סליחות כ' בסיון ואם נתקבצו בני פולין ובני מדינה אחרת למקום אי' מותרים כל אחד לעשות כמנהגו ואין בזה משום לא תתגודדו אבל בדבר שמחולקים בדבר כגון שאלו אוכלין חלב בני ריניס ואלו אין אוכלין אם נתקבצו למקום אי' צריכים לעשות מנהג שוה משום לא תתגודדו.

ובשלטי גבורים פ"ק דעבודה זרה כתוב אם נחרב המקום מאין יושב ואח"כ חזרו לשם ממקום אחר צ"ע אם חייבין לנהוג כך עכ"ל, עמ"ש סימן תס"ח ובח"מ סי' כ"ה עמ"ש סי' תרכ"ד.

6. ספר החינוך סימן תס"ז, וז"ל, "וכתב הרמב"ם ז"ל [פ"ב מעבודה זרה הי"ד] כי

עוד דרשו זכרונם לברכה בכלל אזהרה זו שלא יהו שני בתי דינין בעיר אחת זה נוהג במנהג אחד וזה נוהג במנהג אחר, שדבר זה גורם למחלוקת, ולשון לא תתגודדו כלומר לא תעשו אגודות אגודות, כלומר שתהיו חלוקין אלו על אלו. ממורי ישמרו אל למדתי שאין איסור זה אלא בחבורה אחת שחולקין קצתן על קצתן והן שוין בחכמה, שאסור לעשות כל כת מהן כדבריו שזה גורם מחלוקת ביניהן, אלא ישאו ויתנו בדבר הרבה עד שיסכימו כולם לדעה אחת, ואם אי אפשר בכך יעשו הכל כדברי המחמירין אם המחלוקת הוא על דבר שהוא מן התורה, אבל בשני בתי דינין חלוקין והן שוין בחכמה לא נאמר על זה לא תתגודדו, והביאו ראייה ממעשה דמסכת חולין שאמרו שם נפקי שיפורי דרב ואסרי, ונפקי שיפורי דשמואל ושרו."

7. אור שמח על הרמב"ם פ"ב מהלכות עבודת כוכבים הי"ד, וז"ל, "שני בתי דינין

כו'. יעויין בכסף משנה בשם רד"ך, והנה מצאתי עוד פעם דפליגי אביי ורבא ולטעמייהו אזלי והוא בהוריות פרק ב' גבי הורה כהן משיח דסבר אביי למימר דיתבי בשני מקומות וקא מורו בתרי איסורי וא"ל רבא אטו שני מקומות גרמי כו' משום דכיון דמיירי דשניהן מופלין, אם כן כי הורו בשני איסורים כמו חלב ודם אם בחלב מורה הכהן משיח שמותר בעל הקרב והם מורים דאסור אז אינו רשאי לעשות כדבריו משום לא תתגודדו אף שמורה לעצמו אסור לעשות כדבריו וכי עשה שלא כדין אין זה שגגת הוראה לחייבו פר רק כשגגת מעשה לכן אמר אביי דמיירי בשני מקומות דאז הוי מצי להורות כדבריו ורבא אזיל לטעמי דאף במקום אחר רשאי להורות בשני בתי דינין כל בית דין כדבריו לכן כי הורה בפרט מהחלב דמותר אף

שבית דין מורין להחמיר הוי שגגת הוראה ומביא פר בפני עצמו ודו"ק. ושם פסק רבינו כרבא יעויין שם ועיין שאלות ותשובות ר"מ אלשיך סימן נ"ט בזה.

8. פאת השולחן סימן ג' סעיף י"ד.

יך (לא) בירושלים עה"ק

נוהגים ק"ק אשכנזים שמתפללים בנוסף האשכנזים גם שבהכ"נ שלהם בין בכ"נ של ק"ק הספרדי ויפה עושים עפ"י הדין כי כן היו נוהגים מימי קדם רבותינו גאוני וחסידי ק"ק אשכנזים שהיו בירוש' ת"ו הקדוש השל"ה ז"ל והקדוש ר"י החסיד ז"ל והגאון ר' משה הכהן ז"ל וכל כנסת הגדולה של ק"ק אשכנזים שהיו בימיהם בירושלים (לכ) אבל בני אדם יחדי' אשכנזי' כשמתפללין בכהכ"נ וספרדי' וכן להיפך אסור להם לשנות ממסדה הציבור' :

9. משיב דבר לנצי"ב ח"א סימן י"ז אות ד', וז"ל,

ר"א למדתי שאין איסור זה אלא בחבורה א' שחולקים קצתם על קצתם והם שוים בחכמה שאסור כל כת מהם לעשות כדבריו שזה גורם מחלוקת ביניהם אלא ישאו ויתנו בדבר הרבה עד שיסכימו כולם לדעת אחת, ואם א"א בכך יעשו הכל כדברי המחמיר אם הוא בשל תורה, אבל בשני ב"ד חלוקין ואין שוין בחכמה לא נאמר ע"ז לא תתגודדו והביאו ראיה מהא דחולין שאמרו שם נפקי שפורי דרב ואסרי שפורי דשמואל ושרי ע"כ, הנה מפרש כמשמעו הא דרבא דבהוראה יש אזהרה זו, אבל מכ"מ גם לפי זה נוכל ליישב קושייתנו דמדבריו נראה דפי' ב"ד אחד היינו שוים בחכמה ושני ב"ד דאין שוים בחכמה וטעם בזה לא משום דשני ב"ד לא נראין כאגודות אלא משום דבב"ד אחד יש יותר חשש מחלוקת יותר משני ב"ד וממילא מובן דעיקר האזהרה לא משום שתי תורות, אלא משום חשש מחלוקת, ולפי"ז ה"ה בחלוק מנהג ג"כ יש אזהרה זו ושפיר כתב הרמב"ם דגם בשני ב"ד יש לא תתגודדו היכא דשוין בחכמה.

ולפי"ז נוכל לומר דפלוגתת אב"י ורבא ג"כ בעיקר אזהרה זו דאב"י יסבור דעיקר אזהרה הוא משום שתי תורות לכך אפי' בשני ב"ד בעיר אחת אסור משום דמיחזי כשתי תורות רק בשתי עיירות לא שייך דמאן דחזי הא לא חזי הא ולא שייך אגודות אגודות אבל רבא ס"ל דאין עיקר אזהרה זו תליא בזה והטעם הוא מפני המחלוקת ואפי' בעיר אחת היכא דיש שני ב"ד ולא שייך בזה מחלוקת ליכא משום לא תתגודדו ולרבא אזדא קושיית רשב"ל מהא דמגילה מעיקרה דגבי קריאת מגילה לא שייך מחלוקת.

"אבל הרמב"ם (בהלכות ע"ז פי"ב) כתב וז"ל ובכלל אזהרה זו שלא יהא שני בתי דינין בעיר אחת זה נוהג מנהג זה וזה נוהג מנהג זה שזה גורם מחלוקת גדולה שנא' לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות עכ"ל, והנה כבר הו' טובא על מה שפסק דשני ב"ד ג"כ אסור ואתי לכאורה כאב"י ולא כרבא ועיין כ"מ ולח"מ ושו"ת אהלי תם (סי' קס"ח וק"ע) וסי' פאת השולחן (סי' ג') אבל אין אחד שמקשה על הא שהרמב"ם מפרש האזהרה על מנהג ומשום מחלוקת וכ"ז נגד סוגיית בבלי וירושלמי.

אלא נראה שבאמת הרמב"ם פסק כרבא ורק מפרש הא דרבא באופן אחר, דלפי הפי' הפשוט אינו מובן מהו ב"ד אחד ושני בתי דינין הרי אחר שפלג ב"ד מורין כב"ש והפלג השני מורין כב"ה ממילא הרי הם שני בתי דינין, ותו, היאך לא מיקרי אגודות אגודות בעיר אחת בשביל שהם שני ב"ד והא הם שתי אגודות, להכי מפרש הרמב"ם דכוונת הגמ' כך אם המה ב"ד אחד פי' ששניהם מורין הלכה כב"ה אלא שזה רוצה להנהיג חומרא כב"ש וזה רוצה להנהיג כב"ה לפי הדין, נמצא דפליגי רק במנהג, איך להנהיג ואסור משום לא תעשו אגודות, אבל אם זה פוסק כב"ש וזה כב"ה והוויין שני ב"ד לא שייך למחלוקת ואין בזה משום לא תתגודדו, ומובן דה"ה אם שני ב"ד נחלקו במנהג היינו דשניהם מודים דהלכה כחד רק ב"ד אחד רוצה לנהוג לחומרא שלא עפ"י דין אסור ולישנא דהגמ' מורין ל"ד מורין אלא רוצים להורות להנהיג לחומרא כב"ש אבל בעיקר הדין מודים שהלכה כב"ה, זהו דעת הרמב"ם דהיכא דנחלקו במנהג איך להנהיג רק לחומרא ובעיקר הדין לא פליגי אז אף בשני ב"ד אסור ונתיישב הכל.

והנה החינוך באזהרה דלא תתגודדו אחר שהביא לשון הרמב"ם כתב בזה"ל, וממורי

10. העמק דבר פרשת ראה פרק י"ד פסוק א', וז"ל, "בנים אתם וגו'. מובן שהוא הקדמה וטעם לאזהרה שאחריו וכפירש רש"י ורמב"ן ז"ל, אבל קשה אם הוא טעם אם כן למה זה כתבה תורה עוד טעם אחר האזהרה כי עם קדוש אתה וגו', אלא משום דבאזהרה דלא תתגודדו נכלל שתי משמעות וכדאיתא ביבמות פ"א חדא גדידה בבשר על מת כמו ולא תשימו קרחה וגו' שנית לא תעשו אגודות אגודות, ואינו אסמכתא כמבואר בסוגיא דאמר ר"ל לר' יוחנן איקרי כאן לא תתגודדו לא תעשו אגודות וכו' הרי דמקשה בפשיטות וכ"כ הרמב"ם הלי עבודת כוכבים פ"ב ובכלל אזהרה זו שלא יהא שני ב"ד בעיר אחת כו', מעתה הקדישם הכתוב טעם בנים אתם להי לאזהרה שלא תעשו אגודות אגודות כיון שאתם בנים להי ע"כ אין ראוי שיתראה שנפרדים אתם במנהגים השייך לתורתנו דטבע הבנים להיות הולכים בדרך אחד, מיהו בשני ב"ד או בשתי עיירות אין ניכר פרידתן כ"כ וכן שנוי מנהג מה שאינו שייך לתורת ה' אין בזה אזהרה."